

Nr 535

Av herr **Hernelius**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition nr 10, med förslag till brottsbalk.*

De subjektiva rekvisita, som uppställts i fråga om vissa brott, skapar särskilda problem för tryckfrihetsprocessens del. I katalogen över tryckfrihetsbrotten i 4: 1 tryckfrihetsförordningen har uppräknats några brott såsom högförräderi — se 19: 1 förslaget till brottsbalk — och uppror — se 18: 1 i förslaget till brottsbalk — i vilkas beskrivningar krav ingår att visst uppsåt skall ha förelegat hos gärningsmannen, t. ex. att lägga riket under främmande makt eller att omstörta statskicket. Objektivt straffbara artiklar kan inflyta i en tidning, beträffande vilka artikelförfattaren måhända haft angivet uppsåt, medan den ansvarige utgivaren uppenbarligen för sin del icke hyst sådant uppsåt utan låtit artikeln i fråga inflyta kanske t. o. m. utan att beakta dess lagstridiga karaktär. Man frågar sig nu om och på vad sätt den ansvarige utgivaren skall bestraffas i dessa fall. Enligt allmänna regler måste fordras, att åklagaren kan styrka att det uppsåt, som erfordras för straffbarhet, verkligen förelegat hos den tilltalade ansvarige utgivaren. Förmår icke åklagaren styrka förekomsten av sådant uppsåt hos den ansvarige utgivaren, måste denne frikännas, oavsett vad den verkliga författaren kan ha haft för avsikt. Denna konsekvens av tryckfrihetsansvarets konstruktion torde vara oundviklig.

Ett särskilt problem uppkommer emellertid på en annan punkt i brottsbalksförslaget. Enligt de nya reglerna om ärekränkning är nämligen bevisbördan i ett avseende omkastad och lagd på den tilltalade, som har att exculpera sig bl. a. med avseende på omständigheter, vilka faller inom det subjektiva området. Här åsyftas reglerna om intressekollision vid förtal.

Förtalsbrottet i 5: 1 förslaget till brottsbalk avser lämnande av uppgift, som är ägnad att utsätta någon för andras missaktning. Vid brottets beskrivande har sålunda hänsyn icke tagits till om den lämnade uppgiften är sann eller ej. I paragrafens andra stycke angives emellertid de fall av s. k. intressekollision, i vilka en gärning, som i och för sig faller under brottsbeskrivningen, ej skall medföra ansvar. En förutsättning härvidlag är att den som lämnat uppgiften visar, att uppgiften var sann eller att han hade skälig grund för densamma. Här införes ett subjektivt moment. Den, som misstänkes för förtal, skall kunna fria sig genom att visa att han för sin del hade skälig grund för den, oavsett hur läget ter sig vid ett objektivet bedömande. Bevisbördan är lagd på uppgiftslämnaren. Det är dennes sak att exculpera

sig genom att draga fram de omständigheter, som kan erfordras för att klarlägga hur han i det givna fallet uppfattat läget.

Denna bestämmelse bereder svårigheter, då den skall tillämpas i tryckfrihetsprocess. I denna står såsom nämnts som tilltalad den ansvarige utgivaren. I många fall torde situationen för hans del vara den, att han icke haft möjlighet att före tidningens utgivande bilda sig någon egen uppfattning om huruvida det funnits skälig grund för den uppgift varom är fråga i tryckfrihetsmålet. Hur skall då den ansvarige utgivaren kunna exculpera sig? Givetvis måste det i sådant fall vara uteslutet att föra bevisning om vad den medarbetare vid tidningen, som i realiteten svarat för den ifrågavarande uppgiften, tyckt och tänkt, även om han måhända för sitt vidkommande skulle kunna visa att han haft skälig grund för densamma.

Lösningen torde böra vara den, att i den mån den ansvarige utgivaren med hänsyn till arbetsförhållandena inom pressen icke kan fullgöra den å honom lagda bevisbördan — nämligen att visa att han själv haft skälig grund för uppgiften — det måste vara tillåtet för honom att föra bevisning om att det rent objektivt sett förelegat sådana omständigheter att uppgiften får anses ha varit skälig grundad. Fråga är nu huruvida någon bestämmelse härom erfordras i lagtexten eller om det är till fyllest att det i motiven till förtalsparagrafen klart utsäges, att i tryckfrihetsprocess den ansvarige utgivaren har angiven särställning. Samtidigt bör klargöras, att någon bevisning om vad den som verkliga författat det meddelande, varom är fråga, haft för grunder icke är tillåten. I motsatt fall skulle själva meningen med att endast den ansvarige utgivaren har att svara för periodisk tryckt skrifts innehåll kunna kringgås. Det torde få ankomma på vederbörande utskott att finna den lämpligaste formella lösningen av det här angivna problemet, som bör föreläggas riksdagen.

Under åberopande av det anförda hemställer jag,

att riksdagen måtte i samband med behandlingen av 5: 1 andra stycket brottsbalksförslaget fatta sådant beslut, att det blir fullt klart att i tryckfrihetsprocess den ansvarige utgivaren icke skall behöva visa huruvida han själv haft skälig grund för den med åtalet avsedda som förtal betecknade uppgiften utan att det är till fyllest, att han visar, att det objektivt sett fanns skälig grund för uppgiften.

Stockholm den 13 februari 1962

Allan Hernelius